

Lucern zastonj iskal. Obdelovanje senošet in pašnikov pa je izvrstno; nikjer ne vidiš mahu ali plevela, nikjer krtin in dračja. Senožeti se v jeseni po paši in spomladi, predno trava rasti začne, pognoje s hlevskim in mešanim gnojem, pa tudi z gnojnico. Kako bi naši ljudje debelo gledali, ko bi videli, kako Švajcarji kakor sveto reč hranijo gnojnico, ki se pri nas zanikerno po vaséh odteka, pota nečedna dela, vodnjake ostrupeni itd.

Vsak dan zjutraj in zvečer sem videl na vozičkih sode z gnojnico napolnjene voziti na senožeti in pašnike.

Zato so pa tudi senožeti z gosto in dobro travo obraščene, ali ne da bi travnike obsevali s travnimi semeni, ampak vse drugače. Švajcar pusti en del travnika nepokošenega; tega pokosí še le pozno potem, ko je trava popolnoma dozorela. Zdaj seme iz trave samo izpada in senošet obseje.

Naprave za močenje travnikov se pogostoma vidijo, pa tudi naprave za usuševanje niso redke. Zeló močvirne senožeti se ne rabijo za pridelovanje klaje, ampak obsejejo se s semeni taci trav, katere rastejo po močvirji; ko so dozorele, jih pokosijo in za steljo porabijo. S temi travami za steljo imajo tudi veliko kupčijo v vnanje dežele; isto tako z bičjem in ločjem. Zato take senožeti v nekaterih krajih še večó vrednost imajo, kakor njive ali dobri travniki.

Ob košnji Švajcarji vso skrb obračajo na to, da se senožeti pokosijo o pravem času, in da senó dobro posušeno domú spravijo. Tako Švajcarsko senó pa je tudi tako izvrstno, da našega ž njim še primerjati ne moremo; se ve, da ga živina kaj rada jé, popolnem prebavi ter jo zato tudi dobro redí.

Še posebno pa v Švajci izvrstno govedorejo podpira umno gospodarstvo na planinah, po katerem se ravnaó tudi Predarlci in Algajci. Po višini so Švajcarske planine razdeljene v visoke planine, v srednje planine in pa predpašnike; po različnosti trave, ki raste na planinah, so potem razdeljene v planine za ovce, za krave in za jalovo živino.

Iz mleka delajo sir za prodaj in za domače potrebe. Mlekarstvo in sirarstvo je večidel v rokah družeb.

Razloček je na planinah tudi med pognojenimi in nepognojenimi planinami. Na pognojenih planinah raste trava posebne vrednosti, katera veliko veliko prekosí pridelek na vseh družih senošetih.

Veliko skrb ima vlada sama v Švajci za zboljšanje planinskega gospodarstva; ona gleda posebno na to, da se na planinah napravljajo dobra poslopja, posebno hlevi, da se zboljšajo pota, da se seje trava za klajo, da se travniki in pašniki gnojijo in grmovja trebijo, mokri kraji na suho devajo, in kjer je mogoče, tudi gozd izrežajo.

Določba, koliko živine se sme na eni planini pasti, se ravna po tako imenovanih „kravjih pravicah“ (Kuhrechten) in odločuje po pridelkih klaje. Za eno „kravjo pravico“ se sme namesti krav tudi kaka druga živina na planino pripeljati.

Gospodarstvo na planinah je v rokah lastnikov ali pa najemnikov, največ pa sirarskih družeb. Planinski činž (Alpzins), ki se plačuje za eno „kravjo pravico“, znaša na leto kakih 10—12 gld. našega denarja; ravna se po dobroti planine in najbolj potem, kako dolgo paša trpi, katera navadno sega od kresa do malega Šmarna.

Kakor rečeno, Vorarlci v planinskem gospodarstvu čedalje bolj posnemajo Švajcarje. Naj bi jih tudi drugod, kjer so gospodarske razmere enake ali Švajcarskim vsaj podobne!

Delitev premij za konje na Kranjskem.

10. dne t. m. je bila v Bledu, 11. pa v Kranji delitev premij.

V Bledu so dobili premije v srebru in pohvalna pisma za kobile sè žebetom sledeči gospodarji: France Stroj iz Dvorske vasi 50 gold., Janez Marolt iz Radovne 40, in Jakob Žvan iz spodnjih Gorij 30; samo pohvalno pismo pa Miha Beravs iz Brega. — Za mlade kobile so dobili: Andrej Knafelj iz Dobropolja 40 gold., Ignacij Rozman iz Voš 30 gold., Janez Šarl iz Kuplenika 20 gld., Miha Poljanec iz Sela pri Bledu 15 gold. in Jože Žnidar iz Nomena pohvalno pismo. — Za dveletno žebe je dobil Miha Razinger iz Podkorena 30 srebrnih goldinarjev in pohvalno pismo, Anton Sedja iz Češnjic v Bohinji pa samo pohvalno pismo. — Za licenciranega privatnega žebca je dobil Jože Vovk iz Vrbe 50 sreb. gold. in pohvalno pismo.

V Kranji so dobili sledeči gospodarji za kobile sè žebetom: Gašper Zupan iz Prebračevega 50 srebrnih gold., Janez Tomažič iz Zaloga 40 gold., Ignacij Gogala iz Kranja 30 gold. in pohvalna pisma, Anton Brejec iz Podbrezja samo pohvalno pismo. — Za mlade kobile so dobili premije v srebru in pohvalna pisma: Jurij Bobnar iz Lahovč 40, Jakob Berlič iz Smlednika 30, Valentin Gradišek iz Trzina 20 in Jurij Okorn iz Kokrice 15 gold. — Za dveletno žebe je dobil Valentin Gradišek iz Trzina 30 srebrnih goldinarjev. — Za licencirane privatne žebce sta dobila gospodarja: Jakob Cirar iz Škrjančevega 50, in Janez Mušič iz spodnjega Brnika 30 srebrnih goldinarjev.

Zemljiški davek v Avstriji.

V našem cesarstvu znašajo po postavi od 24. maja 1869. leta zemljiški davki vsako leto 37 milijonov in 573.980 gold., tedaj 43 odstotkov vseh direktnih (neposrednih) davkov. Če primerimo, koliko davka pride na premakljivo in koliko na nepremakljivo premoženje, se pač preočitno vidi, kako silno je obloženo kmetijstvo in pohištvo. Kmetijstvo in pohištvo (to je, nepremakljivo premoženje) plačujeta 67 odstotkov od vseh direktnih davkov, premakljivo premoženje pa le 15 odstotkov, in vendar se skupna vrednost nepremakljivega premoženja ceni le na kake 3000 milijonov gold. Po takem je premakljivi kapital, to je, denarni kapital, za polovico manj z davkom obložen kakor nepremakljivi, namreč zemljištvo in pohištvo.

Politične stvari.

Govor poslanca Schönererja

v 274. seji državnega zbora 7. septembra t. l.

o prenapredbi davkov. *)

Ali je nameravana prenapredba davkov prav ali neprav, se mora dobro prevdariti iz gospodarstve-

*) Čeravno nikakor ne stojimo na političnem stališču poslanca pl. Schönererja in se tudi ne skladamo z vsem, kar je v tej seji govoril, je vendar toliko resničnega in opomnje vrednega v tem govoru, da se nam je vredno zdelo, iz steno-grafičnega zapisnika posneti marsikaj, kar je pl. Schönerer v navedeni seji govoril. Vred.

nega in pa iz političnega stališča in zato bi bila imela vlada državnemu zboru predložiti nadroben načrt o vravnavi državnega gospodarstva, ob enem pa tudi popolen obris vseh davkov z opravičenjem vred; prav tako bi bila imela podati tudi sestavo doklad, ki so posebno na direktne davke naložene. Ker se pa to ni zgodilo in ker se ta zbornica marveč zmiraj rada spusti v pretresanje davkovskih in proračunskih predlog brez potrebnih številkinih sestav, se pač ni čuditi, če naše proračunske in davkovske razmere niso nikomur podobne.

Že od leta 1862. dobivamo vladne predloge o prenaredbi direktnih davkov, pa komaj so bile, kakor l. 1874., večidel pretresene in za obravnavo pripravljene, jih zopet umaknejo in zopet pride provizorij. Predloge leta 1874. so se mi veliko boljše zdele od sedaj predloženih iz vseh krajev skupaj znešenih in skrpanih; one bi se nam bile ravno tako lahko izgotovljene predložile, kakor se nam podajo provizorne postave. Al zopet so vstrezali vladi in pokopali prejšnje delo dveh let.

Med nameravanimi davkovskimi predlogami bo novi dohodninski davek zopet zadel dohodnino, ki je že tako hudo obložena s pravimi (zemljiškimi) davki, in če se zdaj, ko gospodarstvo čedalje bolj peša, davki tako pomnožujejo, prašam: kaj se bo zgodilo, če bo vojska ali če pride kaka druga nenavadna zadrega?

Ako se pomisli, da so davki od leta 1868. do leta 1875. po sedanjih postavah znašali skoro po 25 odstotkov več, kakor prej, se vsaj gledé državnih dohodkov sedanja sistema ne more kar naravnost pod klop vreči.

Novi dohodninski davek, ki sega globoko v premoženje državljanov, ima neki to posebno prednost, da bo zadel dohodke, od katerih dozdej ni bilo plačevati davka, namreč one premakljivega kapitala. To se pa more doseči tudi po sedanjem dohodninskem davku in po davku na take reči, ki kaj nesó, pa dozdej niso bile z davkom obložene. Oni dohodki pa, ki so do zdaj odtezali se davku, se bodo vedeli tudi za naprej odtezati.

Davki od dohodkov so pri nas res grozno visoki; na Pruskem znaša zemljiški davek po 34½ kr. od orala, v Avstriji pa po 76½ kr., hišni davek tam po 34·7 kr. na človeka, pri nas pa po 1 gold. 15 kr. In tu naj bo to malo odstotkov, ki se odbijejo, posebno olajšanje?

Važnega premislika vredna pa je določba, da ima novi dohodninski davek biti oproščen vseh priklad. Več občin bo, ki zavoljo tega, ker odpade stari dohodninski davek, ne bodo v stanu pokriti svojih potreb ali pa bodo doklade na zemljišni, hišni in pridobitni davek morale tako napeti, da bodo nameravani mali odpustki popolnoma zginili. Če se bodo pa doklade pobirale od novega dohodninskega davka, bodo velika mesta neopravičeno na holjem. Vsakako se mora ta krivica resno prevdariti in s tem poravnati, da se nakloni občinam nekoliko pridobitnega davka ali da se jim prepusti pobiranje davka proti primernemu odškodovanju.

Dalje bi posebno pri zemljišnem davku olajšanje večkrat odpadlo zavoljo novega dohodninskega davka in premisliti je, da bo zemljišni davek do zadnjega vravnan.

Zdaj že pride vseh davkov v Avstriji po 15 gold. 69 kr. na človeka, na Pruskem pa le po 7 gld. 71½ kr.

Zeló tehten ugovor zoper zdaj predložene postave je tudi ta, da bo nameravano povišanje rednih davkov volilne pravice za državne, deželne in občinske zastope zeló premenilo; take premembe volilnih pra-

vic se pa vendar ne smejo zgoditi po provizornih davkovskih postavah.

Najdalje segajoča nasvetovana prememba sedanje mere davkov je pa ta, da bo nehal ves sedanji dohodninski davek, ki ravno najnižih stanov ne zadeva. Po tem bo ravno višim in najvišim stanovom davek izdatno znižan; kar pa na ta način odpade, se ne bo dalo po novem dohodninskem davku pridobiti, ker bo od dohodkov jemala manj, ko dozdej.

Predno sklepamo nove davkovske postave, treba, da je najprej v našem državnem gospodarstvu duh stroge varčnosti, in tu se morajo najprvo znižati marsikateri potroški; kajti kdor — kakor smo mi ravnali — trosi čez svojo moč, mora na kant priti. Sedanji naši državni potroški slabé gospodarstveno moč ljudstva, niso v nobeni primeri z ljudskimi dohodki in zeló škodujejo narodnemu gospodarstvu. Le varčnost povsod, potrebne prenaredbe, kakor uravnanje denarnih zadev, zamorejo pomagati kapitalni moči in povzdigniti zaupanje. Do zdaj pa v dotičnih krogih nismo našli niti dobre volje za to, in vendar vелеva dolžnost, če hočemo ohraniti državo in skrbeti za blagor naroda, da najprej potroške države vseskozi znižamo tam, kjer so brez vse koristi, in sploh vpeljemo po vseh strokah državne uprave strogo varčnost in umno gospodarstvo.

Država naša živi kakor bogat milijonar, pa vendar nimaza to potrebnih dohodkov. Naravni nasledek je ta, da se morajo dohodki zvišati po dolgovi in da obresti za te dolgove potroške sledečih let zopet povišajo. Gotovo ni treba prenapete domišljije, sprevideti konec takega gospodarstva. Kako li more obrtnijstvo se povzdigniti, trgovina cvesti, poljedelstvo in rokodelstvo napredovati, če se davek vedno povišuje in mora največi del, večkrat celó skoro ves zaslužek ali pridelek iti v davkarjevo požrešno bisago! Kako se morejo naši pridelki meriti z unanjimi, če je pri nas še enkrat toliko davka plačevati, kakor po drugih sosednih državah? Če hočejo tedaj državno gospodarstvo spraviti v naravni red, mora vlada in postavodajstvo najprej začeti pri potroških, kajti tu je prvi vzrok zlá.

Sedanje ministerstvo je, kakor znano, v šestih mirnih letih spravilo nas tako visoko, da je potreščina poskočila skoro za 100 milijonov in vlada dela zdaj z letnim primanjkljajem blizo 40 milijonov, od katerih obresti hočejo zdaj poplačati z novim težkim davkom. Auersperg-Lasserjevo ministerstvo je ravno v poviševanju državnih potroškov doseglo veliko popolnost. Kar vlada od naroda tirja, ni v nobeni primeri z onim, kar mu za to dajé, tedaj se to ne dá nikakor opravičiti.

Naj bi vendar enkrat spoznala, da se po novih davkih, če stroški vedno isti ostanejo, naš denarni propad (bankerot) le zadržuje, nikakor pa se mu ne dá izogniti. Zbornica pa žalibog večidel dovoli vse, kar vlada zahteva. Pokliče naj se v spomin le to, da je državni proračun, kakor ga je vlada leta 1871. prevzela, znašal 320 milijonov stroškov in 317 milijonov dohodkov; za l. 1877. je pa Auersperg-Lasserjevo ministerstvo naredilo proračun s 405 milijonov potroškov in 376 milijonov dohodkov. Po mojih mislih moramo mi vlado enkrat spraviti v zadrego in jo siliti, da zniža potroške ali pa odstopi; tedaj bi jej ne smeli več novih provizornih davkovskih postav dovoljevati; jaz bom tega se tem bolj držal, ker sem že leta in leta glasoval zoper dovoljenje tolikih stroškov.

Prav za prav more pa še le novo ministerstvo, ki si že s konca stavi načelo: znižati državne potroške, temeljito pomagati. Moč države in premožnost njena ne sloni ob puškah, ampak ob pridnosti in delavnosti, ob

omiki in blagostanji prebivalcev, tedaj ob modri varčnosti.

Mi tù v zboru bi se pa morali vendar enkrat že postaviti na noge in skleniti določbe, ki so potrebne za to, da se državna uprava konečno uravná in temeljito odpravi primanjkljaj; to je zavoljo slabega denarnega stanja države neizogibljivo.

Pri razgovoru o tu predloženih načrtih se mora na dalje povdarjati silno važna reč, namreč da je nameravana preuredba davkov v tesni zvezi s pogodbo z Ogersko in novoupravno vojaščino, tedaj vsaj te postave ne morejo priti pred rešenjem prej imenovanih važnih zadev do razprave in sklepanja; še manj se pa to more zgoditi zato, ker se misli tudi nova mera davka na sladkor, žganje in nova colnina vpeljati in ker se vsi ti načrti za zdaj še ne morejo presoditi.

Dandanes naj bo le taka vojaščina, ki se naslanja na gospodarstveno moč naroda. Naša davkowska zmožnost pa ni dalje v stanu prenašati tako velikanskih potrebščin za vojaštvo, država bi se morala zgruditi pod težo tega neprimerne bremena. Nam zastopnikom ljudstva se mora tedaj zdeti neobhodno potrebno, da se potroški za vojaščino znižajo; to bi se moralo kmalu zgoditi v prid urejenim državnim financam in zdravemu narodnemu gospodarstvu.

Najprej je toraj treba odpraviti delegacijo, potem vpeljati najstrogejšo varčnost pri vseh nepridnih potroških, premeniti vojno postavo tako, da se stalna vojna zniža, slednjič pa odbiti pogodbo z Ogersko, da se tako doseže popolna politična in gospodarska (upravna) samostojnost te polovice cesarstva.

Kakor je tu dokazano, je v novih postavah le povikšanje davkov, znižanje pa le višim stanovom, katerim pa to ni tako potrebno niti koristno, da bi se dale opravičiti nevarnosti, stroški in druge nepristojnosti, ki pridejo za njimi.

O sedanjih razmerah se pa te postave ne bi smele nikakor skleniti. Če si državni zbor prizadeva to, kar se za koristno in dobro spozná, pospeševati, mora imeti tudi pogum, to, kar se je slabo skazalo, zavračati.

Tedaj stavim predlog: slavna zbornica naj sklene: „O vladnih predlogah, po odseku za preuredbo davka podanih, se prestopi na dnevni red.“

Zabavno berilo.

Angora.

Zgodovinski-romantičen obraz.

4.

(Dalje.)

Znam to — znam!“ — potrdil je Bajazet zasmehljivega obraza — „saj nisem le enkrat svojega prvorojenca videl sredi sovražnika, kako je razganjal ga na vse strani, kakor „samum“ pesek raznaša po puščavi; samo podnetja mu je treba, to je — to!“ — določil je — in zopet je začel ogledavati svoje vojske bojni red. Pogled na janičare, na te bojne sokole, kakor je rekal jim, stali so sredi vojske — pogled na Srbske vojščake, stali so na levem krilu in načeloval jim je Lazarjevič, ta pogled ga je napolnil z upom v gotovo zmago. „Allahova milost je z menoj“ — hvalil se je vpričo svojih vojvod — „le-ta hoče pomnožiti mojo slavo. Jutri bode demo videli, kako bodo ležale tam te gnjusne kobilice“ — dejal je in roko stegnil proti Tatarski vojski — „z njihovimi trupi posteljemo cesto prav do Samarkanda, kjer izvršim svojo obljubo, a Timurjeve kadune razdelim svojim vernim.“

„Greh je taka obljuba!“ — šepetali so emiri drug drugemu.

„Kdor je skrunil tuje hareme, ta še nikoli ni bil brezi kazni“ — odmajevali so nekateri z glavami.

„A kaj bode, ako Timur zmore, „Allah-Akhbar?“ povpraševali so drug drugega. Niso imeli v zmago ti-stega upa, ki je imel ga njih sultan. Padišah ni slišal njih šepeta, njegov duh se je motil z pobojem zaničljivih Tatarjev — ni videl njih dvomljivih obrazov; do cela svoboden bojazni in svojih dvomov, kakoršen je navadno bil pred bitvo, vrnil se je polen veselih misli v svoj šotor, ki je stal na poslednjem pogorji za prvimi bojnimi vrstami.

„Jutri o prvem dnevnem svitu bodite pripravljeni na boj, na novo zmago in novo slavo“ — opomnil je zmagoslavno in razpustil svoje vojvode. „Soliman, ti moj prvorojenec“ — ogovoril je svojega sina, ki je bil otožen, kajti še zmerom ga je grizlo očetovo zaničevanje, spremil je z emiri vred sultana prav do šotora — upam, da bodeš jutri veren svojej obljubi!“

„Bismillah!“ — spregovoril je Soliman otožen, vrelo je v njem skrivaj — „z dejanji dokažem, a ne prvič, svoj povod, nikakor pa ne z otroškimi besedami.“

Sultan je nekolikrat prikimal z glavo in mirno gladil brado, ta odgovor mu ni bil neljub; znal je, da sin, ohol in ponosen, raji pogine, nego da bi razkalil svojo besedo; a poleg tega je dobro slišal svojega sina oholi upor; a vendar je brezi daljših besed poslovil se od njega, najmlajšega sina, Mohameda pa je prijel za roko in peljal v svoj šotor.

Sultana Bajazeta šotor, ki je bil majhna palača iz svile in damaska na šuplih srebrnih slopéh, poznali so vsi, zračil ga je mogočnega preroka sveti prapor, plapolajoč nad njim — značil zlat polumesec s zvezdo, ki je visoko gledala z njegove srede na srebrni žrdi. Telesna sultanova straža, močna 10.000 mož, stražila je ta šotor, pred katerim je gnjelo se množno služabništvo. Bajazet torej ni pogrešal ničesar, tudi životnega razkošja ne, kajti krasna Milica je z njim vred bivala v tem šotoru — Milica, njegovo najljubše srce, kedar pohotne strasti niso motile njegovih misli; Bajazetu ni manjkalo ničesar, pogrešal je le divje Drinopoljske plese ali Bruskih odalisek divje mitosti, na te pa je zabil o bojnem hrupu, ta hrup je nameščeval njegovih odalisek petje, konjsko dirjanje o pohodu ali o vajah pa je nameščevalo saltimbanke, Miličine besede so mu preganjale vse spomine na basni, ki so mu burile razum, preganjale spomin na njegove pripovedalce, njene ljubezni dokazi, svobodni vseh nevrednih misli, čarali so mu Allahovega raja blagosti, ki jih je bil prorok obljubil svojim nastopnikom. Bajazet je bil srečnejši na pustih Angorskih gorah, nego v Drinopolji ali v Brusi o divjih gostijah in o pustih radovankah; a danes, ko je sè svojim sinom Mohamedom vred stopal v šotor, polnila mu je prsi gotove zmage, gotove slave nada, zato je ognjenih oči, plamtečega obraza, o smehu okrog ust razgrnil celó petega oddelka zavese v svojem šotoru in sè sinom vred stopil pred Milico.

„Hosudarka“ — ogovoril jo je — „raduj se z menoj vred in razjasni svoje obličje v daleko bodočnost, polno slave tebi in tvojemu sinu; džini (dobri duhovi) so na straži bili o njegovem spočetju in rojstvu, da je že „faris“ še tako mlad.“

„Moj sin je tvoj sin, moj gospod!“ — opomnila je pokorno Milica, ali ta pokornost je bila podobnejša milostivi gospodaričini ponižnosti do služabnika — „junaška kri se pretače po njegovih žilah; kaj je učinil tako znamenitega, da ga tako hvali njegov oča, a njegov oča je Bajazet?“

„Njegovi roci ste še slabi, ne zamahnili bi z jata-